

Septimū Preceptum

et potibus repleta sit. et vlti hoc continue pl? dicitur. que si debite penderz: vix nudū panes mereretur. et istoz de modico labore et precō respectie vult se et suos tā delicate nutriē. et precō se vestire sicut vn? de multo maiori sūma. grauiori et vtiliori labore cōmūitati bñiens et ita discurredo de alijs. hinc ē qd qd si oēs auaritie et supbie et voluptatis morbo laborat p q tntū excecatur qd credūt ita eē dēre ex hoc qd illa sūt tā omūiter iā cōfueti qd qsi oēs sic agūt. cū tñ nulla osuetudo possit excusae i hñs q sunt cōn rectā rōnez. s; solū in indifferētib? que possūt fieri bene et male. nulla aut ratio recta videtur dictae hoc bonum qd filia simplicis militis aut burgenf q tumlib; opulētā dēferat tam precōsam vestez. cingulum. aut coronā. que pro statu sufficiet; cuiuscūq; magne pncipisse aut regie. nec hoc qd q tumlibet diues mercator tā splendide in vestibus. tā magnifice in sumptibus viuat qd sufficiet; regi vel pncipi bene magno Et hoc mō multa sunt qd s; dissimulacōne trāseūt nec reputantur tā mala que tamē si recte pensarentur: manifeste viderentur excessiua recto iudicio racōnis. Ex quib? patet qd qntificacō precij iusti pensāda

Capitulum Sextū

est in libra racōis recte attendendo bona fide id est fideli intecōne suā idustriā cū rē. sollicitudinē. necitatē. et nobilitatē rei vōdibilis. magnitudinē. multitudinē. labōes. picula et supbus.

Sequitur. vi. capi. de vsuris.

De vsuis mō et alijs cōtractib? tria ponētur.

Primo quot modis vsurarij faciūt cōn septimū preceptum.

Secūdo quāta mala ludos comitentur

Tercō quomō peccāt lusoēs.

Quintum ad p mū prenōnda sunt quatuor.

Primo qd vsurarij tenentur ad restitucōem vsure et ad restitucōem damni p vsuras alicui illati.

Omnis enim vsuā cōmittitur circa mutuacōem vel cōcessionem.

Est aut mutuacō actiua seu cōcessio. dacō gr̄uita rei quā vel equiuales tenetur redde recipiens iuxta pactū

Mutuacō vōo passiuā ē tal' rei receptio. s; aut mutuacō. qsi meū tuū facō. hoc tñ qd tibi mutuo nō simpliciter dēmit eē meū. sed solū ad tēp? d; eē tuū vñ vracie dicē possū me tātū hre apd te et ille nō dicētur oino pauper cui debitorēs bñ soluturi teneantur multa. s; aut mutuacō pecunie vel huiusmodi dacio. quia dominū trāfferitur. vñ in scriptura vcatuz mutuacō dacio. Exo. xxij. deut. xv. luce. vi.

Capitulum Sextum
 de vsuris
 de vsuris mō et alijs cōtractib? tria ponētur.
 Primo quot modis vsurarij faciūt cōn septimū preceptum.
 Secūdo quāta mala ludos comitentur
 Tercō quomō peccāt lusoēs.
 Quintum ad p mū prenōnda sunt quatuor.
 Primo qd vsurarij tenentur ad restitucōem vsure et ad restitucōem damni p vsuras alicui illati.
 Omnis enim vsuā cōmittitur circa mutuacōem vel cōcessionem.
 Est aut mutuacō actiua seu cōcessio. dacō gr̄uita rei quā vel equiuales tenetur redde recipiens iuxta pactū
 Mutuacō vōo passiuā ē tal' rei receptio. s; aut mutuacō. qsi meū tuū facō. hoc tñ qd tibi mutuo nō simpliciter dēmit eē meū. sed solū ad tēp? d; eē tuū vñ vracie dicē possū me tātū hre apd te et ille nō dicētur oino pauper cui debitorēs bñ soluturi teneantur multa. s; aut mutuacō pecunie vel huiusmodi dacio. quia dominū trāfferitur. vñ in scriptura vcatuz mutuacō dacio. Exo. xxij. deut. xv. luce. vi.

Septimū Preceptum

Si inquit mutuū dedistis hīs a quibus spatis recipe. q̄ gratia ē vob. nā a peccōres peccōrib⁹ fenorātur ut recipiāt eq̄lia. Et statim sequitur. mutuū date. nihil inde sperantes. et erit merces vestra multa. et eritis filij altissimi. qz ipse benign⁹ est sup̄ inq̄tos a malos. **Dr̄** gr̄tuita da. cō. Quia sic pura a simplex donacō fit gratis sine limitacōe. sic ista debz gratis fieri salua ista limitacōe de reddēdo. **Vñ** xps vbi s. dicit. n̄l inde sperantes. sup̄. vltra reddicōem rei. **Additur** quā vel equiualens tenetur reddē. qz nisi hoc essz. pura a simplex foret donacō. **Dicitur** vñ eq̄ualēs. qz aliquñ res eadē non pōt reddi. qz distrahitur ut pecunia vel p̄dit aut perit ut equ⁹ aut dom⁹. **Dicitur** etiā iux̄ pactū. Quia mutuo recipiēs nō tenetur rē mutuatam simpliciter reddere. nisi ita sit pactum. pōt ei tale pactū fieri qz restituat si petatum fuit. vel si a dū vneit ad p̄nigūozem fortunā. a tūc si nō vneit o dicio: reddere nō tenetur. **Secundo** notandū qz quīs mutuās possit iure rem mutuatā vel valore ei⁹ recipe a repetere: n̄l tñ pōt vltra hoc ab hōie rōe rei mutuate vel mutuatōis repetere recipe vel sperare. **Sz** bñ pōt recipe qd a mu-

Capitulū Sextum

tuū recipiētē non p̄ mutuo s̄ spōte vel ex alia iusta cā datur aut pia. **Prīmū** ptz qz recipiēs mutuū. nullū ius habet ad rē nisi ad ex cōcessione mutuātis. **Sz** mutuās nō dedit aut mutuauit nisi ad certum tēp⁹ vltra qd inuito dño tenere non debz. **Secund⁹** ptz. qz quando in mutuatū pecuniā vel hmōi. tunc res ista interim ē mea facta. et ei⁹ vsus ē meū op⁹. cui⁹ signū est. qz si apud me p̄dit pecunia vel res mibi ē p̄dita nō tibi ut oēs volūt. **Sz** cōtra rationem ē. qz ego tibi dēxā dare aliqd de vsu a labore meo quē habeo de pecunia mea. licz ptz ea tenere tibi dare pecuniā tuam a eq̄ualens quā a te mutuauit. et qñ hoc facio: tunc tuū tibi restitui a satisfeci. **Sed** dicerz q̄s. cū ille cui mutuo an hoc mibi potuit dare vnū flor. volūtariē. cur ergo pro mutuo non pōt dare vnū flor. **Re. idō.** qz non vendibile null⁹ pōt vendere. **Sz** quilibz bene pōt dare suam rē. q̄ saltē liber est. **Sed** mutuatō cū sit act⁹ volūtatis elicitus vel impat⁹. quo quis vult qz res sua sit alteri⁹ ad beneplacitū eius qui hz potestatem sic disponēdi de re vel vtz qz. scz actū interiorē a exteriorē: cōprehēdēs a nullū talium ē v̄dibile eo mō quo vsurari⁹

377
 cupit. Ex quo etiā pt; q; vsuā
 cōtra legē nature ē. Tercū pa-
 tet. q; non est prioris odicōnis
 q; mutuū p̄stitit alicui post mu-
 tuacōe; q; añ. s; potuit recipere
 spōte vel ex alia pia aut iusta
 causa data ab eo q; haber; pote-
 statē dādi. ergo 7 postea hab;.
 pmo recōpensacōne; eorum q;
 pecunia nō mēsuratur licite po-
 test pro mutuo q̄s exigē. s; in
 multos. puta beniuolētiā a
 amorē ei; cui mutuauit. vel ali-
 qd hmoi. Sed dicer; adhuc
 vsurari;. Si nihil possum reci-
 pē p bono qd tu habes ex pecu-
 nia vel vsu eius: tamē tu tene-
 ris mihi p dāno quod habeo
 q; interim q; tu habes eā. ego
 non possu emere cēsu p ea. nec
 possum vti ea nec cū ea lucrari.
 qd totū possem habēdo pecuni-
 am ipsā. Cur nō p tali dāno
 aliqd recipiā. **R.** Quicūq; ē cer-
 tū dānū qd mutuās ex mutua-
 cōe incurrit: tunc nisi illi petēti
 sit tāta nēcitas. p q; iste mutu-
 ans teneretur illd dānū s; bere.
 ipē bñ pōt sibi denegare mutu-
 acōe; Si autē iste petēs volue-
 rit illd dānū in se recipere ad vi-
 tādū suū q; dānū: hoc mu-
 tuans licit pōt facere 7 in dē-
 mētiati sue puidere. nec recipit
 hoc rōe mutuaōis. s; ad vitā-
 dū dānū. quod sibi ex mutu-
 acōe iminet vbi vro non est

aliquod certum dānū sibi ni-
 hil certū pōt recipi. Et multo mi-
 n; qn eque verisile est occasio-
 ne mutuaōis bonū vire sicut
 malū vel dānū vitare sic incur-
 rere. Sufficit enim p possibili
 dāno. possibile lucrū. vnde sic
 arguitur oīa vsurariū. Si hoc
 est dānū tuū. q; nō potes lu-
 crari cum pecunia tua. Tūc hoc
 est lucrū vel bonū tuum q; nō
 potes pdere pecuniā tuā ex spo-
 lio. furto. v; alijs dolis. vel mez-
 cādo dānū sicut cū ipa vtrum-
 q; em est eque possibile a con-
 tingens. ergo si teneor tibi p
 ista: tu teneis mihi p isto. 7 sic
 fit recōpensacō. **T**ercō nōnd
 q; habes s; statū hui; mundi
 sicut tenetur interdū s; pcep-
 to. aliqn s; cōsilio dare aliqd
 simplicitē ut elemosinā indigē-
 ti ut supra habitū est de elemo-
 sina pcepto quito. Itē sup ca-
 .ij. pntis precepti. Sic etiā; te-
 netur i casu rē suā dāe ad tēp;
 qd ē mutuaē eadē rōne. Quia
 pma Joh. iij. q; habueit s; stā-
 cia; hui; mudi 7 viderit frēm
 suū nēcitatē patientē. clausit
 q; viscēa sua ab eo. quo caritas
 dei manet i eo. S; certū ē q; p-
 mū tenetur q; facere libere a
 gtuite. 7 nihil p eo sperāe pro-
 dacōe vel recipere tanq; debitū
 ciuile. q; uis talis elemosinari-
 us possit licite intēdere q; alijs

Septimū Preceptum

pius sit ad ipſū orando p̄ eo. paup̄ ei in uitate obligatur racōe opis pietatis orare. uel p̄iſſe p̄ benefactore. ergo a ſecundū debz fieri ſic libere uide licz mutuū. ubi res datur ad tēp̄. Opa enī pietatis debent gr̄as fieri. Vñ luce. vi. Estote miſericordēs ſicut a p̄r uel ſter miſericors eſt. qui uic; gratis ē. Et ibidē. Si bñfeceritis hīs q̄ uobis bñefatiūr: que uob̄ ē gratia. Quarto nōndū ſm t̄ho. 2. 2. q. lxxviii. q̄ q̄dam ſūt res quaz uſus nō eſt cōſumpcio eaz. ut uſus dom̄g ē in habita tio a diſſipacō eiꝝ. uſus equi. ē eiꝝ eq̄ta cō. uel alī eiꝝ labor. q̄ in talib; pōt uſus cōcedi ſer uata p̄prietate. Et pro talū re rū uſu pōt homo licite recipere preciū ut ſit in eaz locacōne. alie ſūt res quaz principalis uſus ē eaz cōſumpcō. ut ſunt pecunia. panis. triticū q̄ h̄mōi. uſus eiꝝ panis ē comēſtio per quā cōſumitur. Sic etiā de ui no. a ſimilib; Sic uſus p̄ci palis pecunie ē eiꝝ diſtractio. ſc̄dm q̄ in cōmutacōne expēdi tur. q̄ i talib; non d; nec uſus p̄ncipalis cōcedi ſine dñio qz in illis p̄ mutuū ſit trāſlacō do minij. Si ei mutuū tibi pecuni am. illa erit tua p̄ mutuū. Nā mutuū d; q̄h de meo tuū. Et ideo ſi mutuū p̄ditur: ip̄m

Capitulū Sextum

p̄ditur illi q̄ mutuo recepit. li c; teneatur reddere equiuales. Similit̄ de pane. uino. q̄ ſimi lib; intelligendum ē. Hijs p̄notatis ocluditur q̄ q̄ uſ uſura in nullo caſu ſit licita: tñ in quibusda; caſib; pōt quis licite recipere ultra ualorem rei mutuate. nō p̄ mutua cōe. ſed alia de cauſa. primū p̄t; qz uide tur eē cōn legem nature ut iā patuit. a etiā ē cōn declaratio nem ecciē. Extra de uſu. li. v. fe re p̄ totū. Et otra dñā legem. p̄s. q̄ pecuniā ſuā nō dedit ad uſurā. Secundū p̄t; primo ca ſu ſi q̄s detinet iniuſte p̄ uolē tiā bō mea. a mutuo ſibi pecu niā: recipiēs eadē bonam pi gn̄. ſi q̄ fructus ueniunt de il la re impignorata: ego iure re cipio. non racōe mutui. ſed qz pertinebat ad me etiā ſine om̄i mutua cōe. Secundus caſus ſi añ t̄pa tibi mutuū. q̄ hodie debz ſoluere. a qz non ſoluis ego ex legitima cauſa cogor tñtū pecunie ſb uſuā recipere tūc illud qd̄ p̄ uſurā teneor ſolue re tu debz dare. q̄ ego iure re cipio non p̄ mutua cōne qz iā ſinem habet nec tu tenes rē il lā ex mutua cōe ſ; detines uio lēter. uel me iuſto. Et qz ex iſta iniuria tua habeo dānū: tu te neris mihi illud reſtutere. Ter tus caſus eſt ſi ego ſiduiſſi p̄

19

29

39

te ei qui tibi mutuauit. et tu te
pe solucōis nō soluis. nec libe
ras me a fideiussioe. mutuās q̄
recipit pecuniā sibi debitā sub
vsuā ut p̄us et p̄t p̄missiones
meā obtinet iure a me illō q̄d
dedit pro vsura tu teneis mihi
illō reddē. nec ego recipio vsu
rā a te. nec tu das illō residuū
racōne mutui. s̄ p̄t damnum
q̄d ego ex negligētia tua incur
ri. **¶** Q̄rtus casus ponitur extri
de vsuris salubrit̄. Si socer q̄
differt dare genero dotē. obli
get sibi in re cuius vsus non ē
ei? cōsūp̄cō pign̄? p̄ dotē quā
mox dare deberet: tunc gener
nō tenetur fructus quos de bo
nis impignoratis p̄cipit cōpu
tare in sorte. hoc intellige cum
maritus sustinet oneā m̄rimo
nij alias non. Et dicitur nōnē
in re cui? vsus et c̄. Quia s̄m ml
tos non potest de decem floze
nis vnum recipere. q̄ cōn natu
ram pecunie est q̄ gener; sc̄d; p̄
p̄m. Sed tamē hoc non p̄t
esse p̄t hoc q̄ gener expectat.
et dat indutias socero numerā
di vel soluendi dotē quia hoc
eēt pro mutuo recipere. S; hoc
videtur eē licitū. quia ius p̄su
mit q̄ quādo quis dat alie fi
liā suam. non vlit eos deficere
vel perire. ymo s̄bleuare i one
ribus matrimonij. vnde presu
mitur ex caritate facere q̄cquid

facit v̄l q̄ papa qui hab; pui
dere saluti h̄im ordiauit hoc
in penā differēcium dotē vel in
fauore matrimonij. Et q̄ hoc
mūdus acceptauit: quilib; ta
le pign̄ obligās videtur renū
tiare quodā mō iuri suo. Quā
t̄ casus s̄ dubi? ap̄d quosdā
est. et tāgit Extr̄ li. iij. de feod.
ca. in sinuacōne. Quando v̄asal
l̄ bō feodalia impignorat do
mino feodi. quia tūc sc̄d; legi
stas et canoistas d̄ns nō tene
tur oputare in sorte percepta
de bonis predictis. etiam si p̄ci
piat aliqd̄ vltra labores et im
p̄sas. maxie q̄n interi non exi
git seruitiū. T̄n in hoc casu se
curior ē opio Inno c̄c̄ij dicētis.
q̄ ibi oport; fruct; cōputari in
sorte. **¶** P̄t; ex p̄dictis q̄ mul
tis modis vsurarie peccat q̄s cō
tra septimū p̄ceptū. P̄rio q̄ ali
cui pecuniā mutuatur. et p̄ solo
tali mutuo exigit lucrū tp̄alei
pecuniā. aut in alia re cui? va
lor p̄t pecuniā mēsurari. Dico
nōnē p̄ solo mutuo q̄ s̄m th̄.
q̄ mutuū dat. p̄t absq; peccō i
pactū reducere cū eo q̄ mutuū
accipit recōp̄nsacōne; damni
ut patuit in secundo nōbili a
in quarto p̄ casus. dico etia; q̄
exigit lucrū. q̄ sc̄d̄m eundem
th̄. Si mutuās accipit aliqd̄
ab eo cui mutuatur. nō quasi exi
gēs nec q̄n p̄ aliq̄ obligacōe

Septimum Preceptum

tacita vel expressa sicut grati-
 itum donū: non peccat ut sup-
 patuit **S**ecundo contra hoc man-
 datum peccat p vsuā qui p q
 cūq; re que vsu cōsumitur mu-
 tuata accipit ex pacto vltra
 sortē pecuniā. ā aliā rem cuius
 valor pōt pecunia mēsurari qz
 cū talem rē mutuat alteri: tūc
 ampli⁹ non est sua. h̄ istius q̄
 eā mutuo accipit. **S**i ergo ex-
 igit p ea lucrū: tunc exigit lu-
 crū p re nō sua. **E**x q̄ pat; qz
 vsurā omittit q̄ pro mutuo ex-
 igit mun⁹ ab obsequio. vel a
 lingua. qz vt qz valor pecunia
 mēsurari pōt. ut pat; in laborati-
 b; aduocatis a similib; **T**ercio
 peccat cōtra hoc p̄ceptum p vsu-
 ram q̄ mutuat. xvij. libras p
 vna vel centū etiā p vna cum
 pacto de illa soluēda pmo so-
 la spes de lucro ratione mutui.
 scdm illd luce. vi. mutuū date
 nō inde sperātes. **E**x hoc pat; qz tal
 spans lucrū p mutuo fit vsuā-
 ri⁹ mentalis. xru est quando
 spes lucri est cā mutuari. Ita
 qz alias non est; mutuaturus
 nisi de lucro recipiēdo spar; ā
 aliquo alio emolmēto ut de
 ppina vel simili lucro. **S**i q̄s
 xro principaliter moueret
 ex caritate ad mutuū. et cū hoc
 spar; de retribuōne alicuius
 lucrū: illud nō est; vsura nec vi-
 tiōsu ut dicit **Alb.** sup illo lucē

Capitulum Sextum

vi. mutuū date nō inde sperātes
Obligatur enī ex beneficio qui
 mutuū recepit. s̄m illud luce.
 ibidē pro ut vultis ut faciant
 vob; hōies et vos facite illi simi-
 liter. **E**t dixi nōnter. **S**i quis
 mutuar; xvij. libras p vna.
Quia si nō mutuar; realiter s̄
 emer; vnam librā p. xvij. sup
 aliq̄ re immobili ānuū census
 a. xvij. libre essent iustū pre-
 ciū pro vna ppetui cēsus. vel
 ad remēdū: tunc cōtrict⁹ nō
 est; vsurari⁹. **Q**uarto vsurā cō-
 mittit q̄ mutuat alteri s̄b tali
 pacto ut etiā sibi postea remu-
 tuet qz vult aliū obligare ad
 pecuniā estimabile. lic; cū licitū
 sit a dignū. qz mutuari vnū.
 mutuetur aliud. nō tñ est lici-
 tum aliū ppter mutuū obliga-
 ri ad r̄mutuand. **Q**uinto vsu-
 riā cōmittit qui habēs molēdi-
 nū mutuat pistozib; aut alijs
 illo pacto qz molāt solū i suo
 molēdino **A**ccipit enī vlti⁹ sor-
 tē in tali mutuo sc; istā como-
 ditatē q̄ est pecuniā estimabil.
 et aufert eis libertatē alibi mo-
 ledia tenetur eis ad satisfacti-
 onē **S**exto cōmittunt vsuraz
 q̄ mutuaerūt res suas ad certū
 terminū q̄ veniente nolūt da-
 re prologacōez nisi data pecu-
 nia ppter mutuū vel alio equalē
 ti. **S**ūt enī vsurarij. etiā si ex-
 presse nihil petāt. **S**eptimo m

vsurā omittūt q̄ rē cari⁹ vōdūt
 q̄ sit iustū p̄tū ip̄si⁹ p̄p̄ hoc ut
 emptori de pecunia soluenda
 expectent vsq; ad certū termi-
 num. vel qui rem vili⁹ emit q̄
 sit ei⁹ iustū p̄tū p̄p̄ hoc quia
 pecuniā soluat prius ante q̄ si-
 bi res possit tradi. Aut etiā qui
 tpe collectōis bladi. vini. ⁊ con-
 similiū cū minus soluere solēt
 vendit talia pro p̄tio q̄d vali-
 tura sūt circa pasca. Aut alio tē-
 pe in quo pl⁹ soluere consueuerūt.
 ⁊ sic de singulis modis pallia-
 te vsure con. vii. p̄ceptū fit ⁊ te-
 netur in oib; talib; q̄s ad resti-
 tuōem dām p̄rio sic sibi im-
 ste illati. **O**ctauo q̄ mutuāt
 ad vsurā noīe aliēo. ⁊ hoc ma-
 xime est vix de tutore pro cura-
 tore. ⁊ similib; q̄ in hoc non p̄-
 stant nudum ministeriū. s; etiā
 autoritatē. ⁊ sic vsuras accep-
 tas nomine alieno tētur hmoi
 restituere. si iste cui⁹ nomine
 accepit nō est in soluendo aut
 si non vult restituere. Idē intel-
 ligo p̄ omnia de vitricis ecclesie.
 ⁊ de hīs quib; commendata sūt
 hospitalia aut alia loca religio-
 sa ⁊ pia nec excusat eos q̄ hu-
 iusmōi lucra cōuertātur in pi-
 os vsus. q̄ ē regula iuris non
 sūt faciēda mala ut euēniāt
 bō. Et q̄ scō; se vsura ē mala:
 nūq̄ pōt fieri bene sic alia simi-
 lia ut dicit Aug⁹. libro contra

mendaciū. **N**ono peccant
 oēs isti ciues cōtra hoc p̄cep-
 tum quoz autoritate. cōsilio.
 vel cōsensu alicuius. cōmunita-
 tis mutant ad vsurā. Et oēs q̄
 autoritatē prestant. aut p̄cep-
 tum ad hoc dant. aut consiliū
 sine quo ciues hmoi vsurā nō
 cōmississent. tenentur ad resti-
 tuōnem insolidū. Ceteri vero
 ut cōsentientes p̄p̄ emolimen-
 tū quod eis ex hoc accrescit: te-
 nentur ad restituōem ei⁹ p̄tis q̄
 ad eos puenit. aut q̄tum rele-
 uati sūt in expensis quas alias
 fecissent de suo. a quas eos sol-
 uere oportuiss; . Notat autē do-
 ming⁹ Alb. sup illo luc. vi. Mu-
 tuū date nihil inde sperantes. Cō-
 tra mutuū in q̄t multis modis
 peccatur. Primo indigent nō
 dādo. vñ ecciastici. xxix. Feneā
 re primo tuo in tepe necessita-
 tis illius. Secūdo datū nimis
 impotune repetēdo. q̄n hō nō
 pōt soluē cōn q̄d vsa. lviij. oēs
 debitoēs vros r̄p̄titis. vbi glō
 Qui r̄p̄tit nō habētē dō. facit
 violētā. Tercō pignoā necia.
 ul detinēdo ul destruēdo. de q̄b; **J**
 Job. xxiiij. Abstulisti p̄ pigno-
 re bouē vidue. Et exo. xxii. p̄xi-
 mo tuo pignoā vestimētū ei⁹
 añ solis occasū reddes. Quarto cū
 vsura exigēdo ut h. Et ezech. v
 iij. Ad vsurā nō omodaueit q̄d
 vic; ad vix iustū necio p̄anet

Septimum Preceptum

Ero. xxij. Si pecuniam de deis mutuo. nō vigeat eū nec vsuū opprimes. Quinto p dilacōne terminū solucōis munera accipiēdo. de quo ps. Qui pecuniā suā nō dedit ad vsurā. **Q**uoniam ad secundū pncipale queritur vtz ea licite possint recipi et retineri que acquntur p ludos aleæ. scacoꝝ vel alios. et ex pacto mutuis hoim. de currib; equoꝝ galloꝝ. et alioꝝ animalium morib; bellis. vel duellē etiā hoim. vel de duracōne pluvie vel siccitatis. vel qcumq; alio incerto futuro. vno vna; pte contradicōis. alio aliā eligēt. Et ponat casus. exēpli gratia. Smt petr⁹ et paul⁹ ab oīni iuris. signo. verbo. vel factotalē pactū faciāt mutuo. q; petr⁹ debeat dare florenū i casu quo crastina die non ceciderit pluvia. vel si i tessere vnerint tres oculi. Et ecōtra paul⁹ petro i casu q ceciderit pluvia vel qtuor oculi vnerit in tessere. ponatur etiā vltēri⁹ q; veniat illd qd petr⁹ elegit. Tūc queritur vtru isti peccēt sic paciscēdo. hoc ē. q; vn⁹ eoz obligat se sic alteri. ponendo rem suā tale dubiū et fortunā. et q; recipit reobligacōnem ab alio. et vtz impleta dīcōne quā petrus elegit. paulus possit licite retinere rē suā. vel an teneatur

Capitulum Sextum

eam dare petro. et an petr⁹ possit eam licite iure recipere et retinere tāq; suam. In istis enī ostendit tota vis ludi. Pro quoz intellectu nōndū q; non oportet dubitare an licitū sit ludicū vltio cosa exercere p recreacōne. et quasi p qdā quiete virtutis animalis. cū tā theologū q; p hīcū hoc ponat virtutē eutropele vel iocunditatis. **S**; q; talia q; pro alleviācōne mētis inventa sunt sūt p acq; sicōne. pecunie et pecunia estimabiliū. Idcirco dubiū motum ē. sū. ergo ad dubiū septē sūt tenēda. Prīmū est. q; homo habēs dñiū rei pōt licite se obligare ad dādū eam sub tali dīcōne fortuita nisi forte q; haberet dñiū quo ad hoc restitutum. vel nisi dīcō vel obligacō vel ambo simul aliqd mali implicarēt. p; q; talis pōt simpliciter et libere dare sic et quomodo vult et statim. ergo pōt etiā dare impleta dīcōne que nihil mali includit. **R**d autem pōt quis licite facere: ad hoc faciendū pōt se pacto. vel pmissio restringere. **S**; hic adūtenendum ē q; talis obligacō pōt etiā male fieri. utpote quādo q; sūm recta; racōem deberet p se aut suis seruare. Sūm qn obligat; se ibi vbi sciret venire in malū. **S**ecundū est q; homines

Septimum Preceptum

dicto pot tam aliquis sic ludē
 do peccare venialit. Sicut si lu
 deret puer ex toto desiderio lu
 crandi p glo bulo. vel lapillo
 Aut alia tam puare q primo
 nō noceret. **Primum** est. q pau
 lus in casu principali non pot
 iuste retinere rē de q pactū fe
 cit. pbatur. paul? pdidit ius
 suū qd habuit ad illam rē. et
 non acq̄huit aliqd noui iuris
 ad eā. igitur non datur sibi.
 7 p osequēs nō pot retinē eam
 sibi. **Primum** vic; q pdidit ius
 suū pt; q paulus potuit iuri
 suo renūciare a renūciauit. er
 go pdidit. **Aliud** p pria pte
 pt; ex casu. p secūda pte pba
 tur. paul? ex quo cōsensit in lu
 dum: cōsensit exp̄sse vel tacite
 q si sic euenerit sicut petr? ele
 git. q res non est s; sua ergo re
 nūciauit rei illi si sic euenerit
S; sic vit. igit. 7c. **Secūd** vic;
 q non acq̄huit nouū ius pat;
 q pdendo illud nihil iuris acq̄
 fuit. a nil aliud int̄uicit iuxta
 casum. qz p illū omnia alia ex
 cludūtur. **Quintum** ē q petrus
 non iuste occasiōe ludi recipit
 rē istā ad sibi retinendam. p
 batur: petr? nullū ius h; ad rē
 in hoc casu. a non datur sibi
 q̄tuit ut casus inuit. ergo **Pri**
imum vic; q nullum ius habe
 at ad rem pat; qz nemo ex in
 iusto fundamento suo pot in

Capitulum Sextum

aliqua re ius acq̄reze. eo q sic
 nemo colligit de sp̄imis vuas.
 nec de tribul? sic? **Math. vii.**
 sic nec ex iniusto pot wire ius.
 nihil eni dat qd non h; **Sed**
 petr? ad acq̄rendū rem pauli
 h; iniustū fundamētum eo q
 facit iniustam obligacōnez. a
 damnicat pximū a abutitur
 donis dei ut in secūda pbacone
 patuit **Sextum** est. q res
 p casū lucrata ad cuiuscumq;
 man? duciat occasiōe ludi sci
 entis q res talis sit: ē ad pios
 vsus ouertenda. vel auctozita
 te sup̄ioris qui sibi talē disp̄e
 sacōem reseruauit. vel si null?
 sup̄ior sibi talia reseruass;: Ip̄e
 per se d; facere vel disponere q
 per aliū fiat. pat; qz omnia tē
 poralia sūt ordinata a deo a or
 dināda ab hominib; v; imme
 diate ad laudē d; vel ad utilita
 tē hominū. In qua tamē etiam
 laus d; int̄cedēda est **Si** ergo
 ordinatur ista res immediate
 ad laudē d; manifestū est q
 i pios vsus ouertitur cum pie
 tas sit cultus dei s; **Augusti.**
Si aut ad utilitatē hominū ra
 cōnabiliter ordinatur. cū nul
 li datur de iure. planū est q
 cui datur. datur ex misericordia a pie
 tate a sic iterum in pios vsus
 conuertitur. **Sed** querer; ali
 quis ex quo res ista d; in pios
 vsus cōuertit: vtrū hoc spectet

Septimū

Preceptum

ad petrū vel paulū vel aliquē
aliū. Rūde. q̄ vterq; eoz debz
ad hoc conai. quia quilibet eo
rū est causa q̄ res sic cōuertē
da est. a p̄pterea etiā vterq; eoz
debet facere diligentia a impe
dire ne alit̄ conuertatur. vñ si
paul⁹ timet q̄ petrus nō sic cō
uertat: debet q̄tum de iure p̄t
puidere q̄ non veniat ad ma
n⁹ eius. notificando vic; sup̄i
ori ad quē p̄tinet dispositio. vel
ponendo ad manus cōmunes.
vel procurando ar̄ estacōnem.
vel aliquo alio modo iusto aut
benigno. Similit̄ debet facere
petrus ne res veniat in manus
pauli si cōformit̄ timet de ipso
Si v̄ro nullus talis iuridic⁹
mod⁹ locum haberet: quia ta
men paul⁹ pactum fecit se da
turū petro si pluer; hodie. tūc
ex quo pluit: videtur securius
q̄ det vel dimittat petro posses
sionem rei. q̄ q̄ sibi refuet. pa
cta enim seruāda sunt q̄tum
possunt sine peccō maxime quā
do dubiū est quomō petr⁹ rē
cōuertat quia tūc presūmēdū
est de bono vel quādo non p̄t
iuridico vel benigno modo in
debitam conuersionem rei quā
p̄didit impedire. nō em̄ vide
tur q̄ paul⁹ ad impediendā
illam conuersionē rei in debitā
etiā si v̄similit̄ timeat de ea de
beat se piculo exponē vel pug

Capitulum

Sextū

re Aut se ponere ad scādalum
vulgare. ut notetur de non ob
suacōe pacti. mēdacō. vel falsi
tate. nisi si q̄tum aliq̄d istorū
de iure debitū est. vel scdm iusti
tiā expedit. ¶ Septimū est. q̄
occasione ludī nihil oino p̄t
de aliena re recipi vel tenei de
iure. nisi q̄tum p̄sumitur de vo
luntaria p̄dentis dacōne etiā; si
nō perderet. Sic enim fit in
amicos q̄ aliquando sine ludo
pl⁹ dant q̄ p̄ ludū amittāt. Et
is o qui ludut in solacō pro eli
bilib⁹. vel potabilib⁹. vel alijs
reb; t̄nto securius sumūt acq̄
sita q̄to v̄rius p̄sumūt p̄dētē
voluntarios ad dādū ex amicitia
etiā sine ludo. igitur se nō lucz
s; solaciū de victoria intendere
Det̄nto v̄ro insecutores de qu
to illos inuite dare intelligūt.
vel se lucrū ut lucrū intendisse.
¶ Sed quereres p̄nt ne i ali
quo casu p̄dētēs in ludo de iu
re perdita repetere. Rū. q̄ sic.
nā quando furiosi innoxenes
maxie pupilli. mente capta. fur
di. ceci. muti. a morbo p̄petuo
laborātes sui. religio si. filij fami
lias. q̄ nihil habēt nisi a patre.
v̄rores que non habent p̄ affir
nalia. perdūt aliquid ludol
la iure possunt repeti debent
restitui. vel illis. vel eorum tu
torib; curatoib; domimis. mo
nasterijs. patrib; aut matris

Item debet hec si administrator rerū eccl̄asticarū de reb; eccl̄ie aliquid ludo pdidiss; similit̄e repetere poss; a reddi deberet si aliq̄s inute ludendo ad ludum coactus aliqd pdidiss;. **C**ōformiter credere repeti posse a reddi debere. si q̄s solū cōsensisset in simplicem et planū ludū. et aliq̄ p fallitatem quā iste nō agnoscer; lucraretur. ludēs ei taliter nō iuste pdit rē suā. nisi p osensū in illd. mediante quo pdit ut patuit. **I**le autē de quo hic dicitur non osēhit in fallatā per quā lucrās obtinet qd̄ intēdit. **Q**uātum ad tertiū principale nōndū q̄ ad detestacōez ludi. tria fatiūt **P**rimo multitudo peccatorū q̄ in ludo accidere pnt. primum cupiditas q̄ fm apl̄m. i. thi. vi. ē radix oīm maloz. nec ē ibi quecūq; cupiditas. s; rapina. vult ei primū spoliare reb; suis. **S**ecūdū est pdicatio. vult ei spoliare illū cū q̄ comedit et bibit **T**ertū ē immia. vellet enī eū spoliare si poss; etiāz camisia. **Q**uātum ē. qz vsurarū excedit in malo. q̄ infra mensē de. x. flor. vnū luctur. s; iste statū luctur eadem die. **Q**uātum ē afflictio patris dei. quē iurādo et imprecādo de honestat. **S**extū ē mādatū eccl̄ie. qd̄ quodā modo. p̄mittit. de hīs duob;

puer. xix. **Q**ui affligit patres. et fugit matres. ignominiosus est et infelix. **S**eptimū est scandalū. primi. corūpūtur enim multi qui ad ludū videns ouemunt. **O**ctauū est obmissio mlt̄toz bonozū q̄ debet; quis facere tempe quo ludit. **N**onū ē peccatū p̄iurij. **D**ecimū fraud quā cōmittit in alterū. **U**nde cimū ira et ouitia cō peccozū. **D**uodecimū ē fractio solēnitatū. in quibus plus cōueniūt. **D**ecimū tertū inter dū hōicidij etiam p modico verbo. **D**ecimū quātū ē ydolatria. qz sup illo p̄hil. iij. quoz deus vnt ē. dicit glō. hoc ab hōmine colitur. qd̄ pre ceteris ab eo diligitur. **S**ecūdo fatiūt ad detestacōez ludi q̄ in eo quasi oia p̄cepta decalogi trāsgrediūtur. **P**rio illd nō habet deos alienos ut iam tactum ē. **S**ecūdū nomē dei i vanū facit assumit. **T**ertium sabbatū sepe violat. **Q**uātum et alia facilius patēt. preter nō mechaberis. qd̄ ad mīn⁹ spūaliter trāsgredit. qz ad hrens alicui alij a deo cōn dū fornicacōem omittit. amorem anime cū creatura cōbinādo i ordinate. p̄mo sepe tales socij sūt fornicatores ad h̄az. **T**ertio facit ad detestacōez ludi mlt̄plex. ibi omīssa stultitia. **Q**uia p̄mo vilissime fuituti se luso;

1^m
2^m
3^m
4^m
5^m
6^m
7^m
8^m
9^m
10^m
11^m
12^m
13^m
14^m
15^m
16^m
17^m
18^m
19^m
20^m
21^m
22^m
23^m
24^m
25^m
26^m
27^m
28^m
29^m
30^m

